

DŁUŻA (199) *sb f*

dłuża (120), **dłuż** (77), *dłuża a. dłuż* (2); *dłuża ZapWar, MiechGlab* (3), *HistAl, Leop* (6), *GrzepGeom* (60), *HistRzym, RejPos, BudBib* (7), *WujNT*; *dłuż RejWiz, RejFig, WyprKr* (2), *BielSpr* (10), *Strum* (3), *PaprPan, SkarŻyw, KochSz, Calep* (10), *GostGosp, GrabowSet, SarnStat* (2); *dłuża : dłuż FalZioł* (1 : 1), *BibRadz* (13 : 2), *BielKron* (21 : 26), *Mącz* (4 : 14).

sg N dłuża (16), *dłuż* (3). \diamond *G dłużej* (7). \diamond *A dłuża* (97), *dłuż* (74). \diamond *I dłuża* (1). \diamond *L dłuży* (1).
Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Długość, rozciągłość w przestrzeni; longitudo Mącz, Calep, Cn; longinquitas, prolixitas Cn* (198) : *thu [w kole] dłuża nie ieft po dwu stronu/ ále tylko po iednéy GrzepGeom H4v, H4v [2 r.]; Calep* 612b.

dłuża (na) ile (14): *Leop Ex* 36/21, *Ez* 48/13; *BibRadz* I 46a [2 r.], b, *Ez* 40/49, 45/1; *GrzepGeom* I, I4v; *BudBib Ex* 25/10, 37/25, 38/1, 1.Reg 6/3; Stadium – Miecze do czwiczienią wbieganiu. Item, *dłuż na CXXV. fzritow. Calep* 1002b.

Zwrot: »wieść szerzą na dłużą« = mnożyć (3): *Wiedź fzerzą ná dłużą/ mówiąc ták: Dżiewięćiorá fzeftnaście/ vczyni ftó czterdżiesięci y cztery. GrzepGeom K, Kv [2 r.].*

Wyrażenie: »liczba dłużej« (5): *Ktoby tedy chćiał wiedźić iáko wiele w tym Kole ieft/ potrzebá áby thu liczbę fzerzý wiódl ná liczbę dłużý. GrzepGeom H4v; wiodá fzerzą ná dłużą/ multiplikuiąc liczbę dłużý przez liczbę fzerzý. GrzepGeom K2, I, F3v, K.*

Szeregi: »dłuż(a) (głębokość), (a, i itp. szerz(a) (a. szerzyna)« = longitudo et latitudo Vulg, PolAnt [szyk 90 : 32] (122): ná dziefięć łócki byłá dłuża iednego Forftu: á fferz ná pułtorá łóckią. Leop Ex 36/21, *Ez* 48/13; *BibRadz Ex* 26/6 [2 r.], 2.Par 3/4, *Ez* 40/49, 45/1. *Circumferentia* tedy *thu [w kole] ieft miáfto dłużý/ á puł Diámetru ieft miáfto fzerzý. GrzepGeom H4v, F2v [2 r.], I, I4, I4v, Kv, N2v; BudBib Ex* 25/10, 38/1, 1.Reg 6/3; *Solidus* – *Rzec kazda wfobie maiaca, dłuż, fzerza y miałzófcz, zupełni, doskonáli czáli. Calep* 989b; *Przed twoim światłem/ Pánie/ Nic táynego nie będzie/ fzerz/ dłuż/ głębokość wfzędzie [...] Wzrok twoy przechodzi GrabowSet Sv. Cf »na dłuż(ą), na szerz(ą)«, »podłuż a w szerz«, »w dłuż i w szerz«.*

»dłuż(a), (a, abo) wyższa (a. wysokość)« (3): *Dłuża ábo wyżfza defzczek byłá ná dziefięć łóket BibRadz* I 46b; *Longitudines ad regulam et Lineam, Altitudines ad perpendicularum anguli ad normam exigantur [...]* *Dłużf wedle fznuru álbo liniey/ wyfokość wedle wáżki/ węgły wedle węgelnice álbo węgelney miáry máyą być ftáwione. Mącz* 250b; *BudBib Ex* 37/25.

Wyrażenia przyimkowe: »na dłużą, dłuż« [*w tym: (na a. po) ile* (94)] = *in longum MiechGlab* (90 : 35): *TA riba ieft rzek wielkich [...] ieft też wielka, bywa ná siedmi piędzi ná dłużą FalZioł* IV 44c; *MiechGlab* + +3v; *Potym przyfzli wieprze dziwney wielkości/ ktorych kły álbo zęby ná łókieć ná dłużą były [dentes uno cubito longi erant] HistAl* H6v; *RejWiz* 56; *BibRadz* I *4 marg; *Iáko rzeká [Arola] z dawná mieyfce ná dłuż wdziálá/ ták theż miałtho siedzi. BielKron* 283, 264, 278v, 281v, 292v, 452 (16); *Mącz* 70c; w *Krákófkich księgách* *ftój że ná dłużą ma mieć Lan dwie ście miar y fześcdżiesiąt GrzepGeom* L3, L3, L4 [2 r.]; *Ieden kápice ná fzyię wdzýał [!] á powrozem fie opafał: drugi fukniey popuścił ná dłużą RejPos* 327; *BielSpr* 8v, 17 [2 r.]; *Strum* I4v; *Ten [Krzywousty] rozfzyrzył y ná dłuż przypuścił Korony PaprPan* Dd 4v; *GostGosp* 86.

~Zwroty: »na dłużą iść« (2): tám ten lud y ftrony zową Cimerios/ iż iest kray zimny tám fie záfie morze rozfzerza y ná dłużą dáleko idzie/ y záfie fie ćieśni *BielKron* 274, 286.

»rozciągnąć się (a. rozciągając, a. ściągnąć się), rozciągnion(y) na dłużą (a. dłuż)« [szyk zmienny] (4 : 2) (6): Przeciw woýłku były ná dłużą rołciągnione *BielKron* 307v; Vergebat in longitudinem passuum circiter quadragentorum, Ściągnął fie ná dłużą *Mącz* 485a, 350d; *GrzepGeom* M4; táhkże [!] y drugie vfý dáleko fie ná dłuż rozciągną *BielSpr* 16, 7v.

Szeregi: »na dłuż jako i przek« (1): Subscus, Liłtwá któremi dile/ tárćice ták ná dłuż yáko y przek fpułzczą y skrzynie okładąyą. *Mącz* 426b.

»na dłuż(ą), (a, i itp.) na (w) szerz(ą) (a. szerokość)« = *in longitudine et in latitudine Vulg* [szyk 65 : 20] (85): [ziemia Cham] od północzi ma pola na dłużą y fzyrzą barzo wielkie *MiechGlab* **4v, 70; *ZapWar* 1551 nr 2684; *Leop Ex* 36/9, 15, *Ez* 43/16, 48/10; Y będzie iedná oponá ná dłużą trzýdziesięci łokiet/ á wizerzą ná cztery łokćie [*Longitudo cortinae unius triginta cubitorum, et latitudo quatuor cubitorum cortinae unius*] *BibRadz Ex* 26/8, *Gen* 13/17, 2.Par 3/8, *Ez* 40/30, 33, 36 (8); Szerokość ziemie trzy dni chodu/ ná dłużą fześć dni chodu. *BielKron* 289v; fámego Ieziorá Białłego iest dwánaście mil náfzerz y ná dłuż *BielKron* 433, 33 [4 r.], 34 [2 r.], 77, 190v, 263v (22); *Mącz* 177b; iż fznur który Wężyłkiem zową/ ták ná dłużą iáko y ná fzerzą ma. *GrzepGeom* I3, Fv [3 r.], F3, I4 [5 r.] I4v, L2v (37); *HistRzym* 110; *BielSpr* 7v, 32v, 33, 41; *Strum* G4v; *BudBib Ex* 25/17, *Ez* 41/12, 14; *WujNT* 479.

»na dłuż takież i na wzwyż« (1): ktory [grób] piłżą być ná dzyewięć ftáian ná dłuż/ tákież y ná wzwyż. *BielKron* 10. ~

»po dłuż« [w tym: (na) ile (4)] (10): *FalZioł* I 64c; na kałdim rekawie, trzi brami fzerokie perlowe podłuz *WyprKr* 61, 64v; Summátrá wyfep wielki pięć kroć fto tyfiąc fążeni ma podłuz *BielKron* 268v.

~ *Szeregi*: »poprzek i po dłuż« (2): przykryże ie [lochy] drzewem poprzek y podłuz *BielSpr* 64v, 65.

»po dłuż a (i) w (a. na) szerz« [szyk 3 : 1] (4): [Wiele miast nasi popalili] Bothułżány/ Szczepanowce/ Choćim podłuz y ná fzerz/ áż do Soczáwy *BielKron* 407, 77, 271; podłuz małz mierzyć łokći 32. á w fzerz łokći 8. *Strum* F2v. ~

»w dłuż« [w tym: (na) ile (11)] = *in longitudinem Mącz; procere Calep* (26): A gdy mu fie fprzykrzyło/ w brzuchu też kruczáło/ Potym głupie chłopifko/ w dłuż ią popryłkáło *RejFig* Aa4v; *BielKron* 42; Gránicá Decumáńska od wfchodu do zachodu słóńcá bywa mierzona/ To iest wdłuz *Mącz* 194a, 85a, 283b, 331a; Striae – Kanałi na słupach wdłuz wydłubane. *Calep* 1010a, 283a, 851a, 1010a, 1056b.

~ *Zwrot*: »w dłuż sie rozciągnąć« (1): *Iacere prostratum, Wdłuz fie rołciągnąc od rázu. Mącz* 161b.

Szeregi: »w dłuż albo w przecz« (1): Iż gdziekolwiek poyrzyłż álbo w dłuż álbo w przecz álbo tefz ná ukoś wfzędzie fie yednakie rzeczy vkázuyą *Mącz* 342b.

»w dłuż i (a) w szerz« = *in latitudine longitudineque, latius vel longius JanStat* [szyk 7 : 6] (13): A wczynili Napierfnik [...]/ ktory był w dłuż na piędzi/ á w fzerz ná piędzi [*Palmus longitudo eius, et palmus latitudo eius*] *BibRadz Ex* 39/9; *BielKron* 269; Longe lateque. Dáleko w dłuż y w fzerz. *Mącz* 197a, 222a, 228d, 293d, 339d, 486c; *SkarŻyw* 485; Ryk fie rozlega w dłuż y w fzerz po pułzczy. *KochSz* Bv; *Calep* 569a; *SarnStat* 205, 214. ~

»w dłuży« (1): Bipedalis, Et Bipedaneus, Na dwu łtopu w dłuży. *Mącz* 25b.

2. O rozciągłości w czasie (1) :

Wyrażenie przyimkowe: »w dłuż« (1): Tractim, trahendo in longum, longo tractu, diutine.
Germanice, Eins zugs langsamlich. wdłuż. *Calep* 1077b.

Synonim: 1. dalekość.

Cf **DŁUGOŚĆ**, [**DŁUŻYNIA**]

KCh